

grond
dat het
in be-
houde
at verba
niet is,
aar wat
teekent,
is, dan
gelijk
ronde of
men dit
raag, of
gelooft
te noe-
vat ik
grond,
ich der
1 blz.
eclitict
t buiten
d, maar
weking
Schnitt
van de
die we
afdelijk
Nu
uk een
ge laten,
lat deze
gansch
n. door
Nu mag
er nooit
li; wan-
n worst,
nals het
iet. Het
dus niet
aar tege-
licht in
karakter
zier het
Heiligen
k, dien
ntvangt-
ruk nu
gewerkt
Heiligen
het ge-
degeijk
n erken-
ord rust,
t geschil
en prin-
verschil
Theolo-
n dieper
ding tot
vrit door
is deze
quentien
Men be-
beziel
ti in zijn
hetgeen
om dit
ik, toen
uit den
de, maar
hoef wel
zels niet
ler waar-
Dogma-
bigenoot
oor deze
r. Grey-
ewonde-
volgving
geschiede
ninzicht
nd af te
erleid de
Greyda-
Ze ware,
gebleven.
ook op
neer ik
ezwaren
urritinus
wel blij-
t stand-
ijn Dog-
ans wat
den. Nu
is, kan
locht de
dat de
art van
n zal me
ods.
e opvat-
Avond-
schismus
ijn overs-
chriften
tal van
ordelijk
schismus
en onmaal
dat in
zoo sterk
denking
is, mag
wd, dat
genaamd
itting de
ustische
it in zijn
e heilige
is dood,
niet en?
is het
bracht,
eld; en
dan dat
stuurlijk
inistisch
gevoegd

werd, dat we bij het Avondmaal ook waarachtig gemeenschap hebben met Christus verheerlijkt lichaam, dat in den hemel is, door de werking des Heiligen Geestes, maar we zagen, dat in onze Catechismus en onze Avondmaalsliturgie dit evenzeer doen. Juist het kenmerkende gedeelte van Calvijn's liturgie, dat vlak aan de Avondmaalsbediening voorafgaat, het *sacrament corda*: laat ons de harten naar boven heffen waar Christus is, is woordelijk in ons Avondmaalsformulier overgenomen.

Zoo blijft nog alleen de vraag over, of dat gedeelte van onze Avondmaalsliturgie, waarin bijzonder gewoonte wordt op onze ethische verplichting om de broeders lief te hebben, toch niet een meer Zwingliaansche dan Calvinistische tendenz verraadt. Het stuk van onze liturgie, waarom het hier te doen is, geven we eerst weer. Het Avondmaalsformulier, na eerst gewezen te hebben op de gemeenschap met Christus die door den Heiligen Geest ons geschonken wordt, gaat aldus voort, dat «we door dienzelven Geest ook onder elkander als lidmaten van één lichaam in waarachtige broederlijke liefde verbonden worden, gelijk de heilige Apostel spreekt: één brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig zijn». Tot nadere verklaring wordt hieraan toegevoegd, dat «gelijk uit vele graankorrels één meel gemalen en één brood gebakken wordt, en uit vele beziën saamgeperst zijnde, één wijn en drank vliet en zich ondereen vermengt, alzoo wij allen, die door het waarachtig geloof Christus ingelijfd zijn, door broederlijke liefde om Christus onzes lieven Zaligmakers wil, die ons te voren zoo uitnemend heeft liefgehad, één lichaam zijn, en zulks niet alleen met woorden, maar met de daad jegens malkanderen bewijzen».

Reeds Mensinga in zijn *Verhandeling over de liturgische geschriften der Nederlandsche Hervormde Kerk* had er op gewezen, dat dit stuk onzer liturgie in Calvijn's Avondmaalsformulier ontrakt en mede op grond daarvan geconcludeerd, dat Calvijn «de Sacramenten al zeer weinig beschouwde in betrekking tot de gehele gemeente, maar meer in betrekking bracht tot ieder geelovige afzonderlijk als teekenen en zegelen voor zijn geloof en gemoed» (blz. 251). Ook Prof. Gooszen, al acht hij deze uitspraak ten opzichte van den doop minder juist, onderschrijft haar geheel wat Calvijn's Avondmaalsopvatting betreft. Terwijl volgens hem bij de oorspronkelijke Gereformeerde opvatting, met name bij Zwingli, het Avondmaal vooral een liefdesmaal der geloovigen onder elkander is, wijst bij Calvijn's Avondmaalsliturgie geen woord of gedachte daarop (De Heidelbergse Catechismus of het boekje van de Breking des Broods, blz. 334, 335). Nog sterker, Calvijn weersprekt zelfs bij zijn exegese van 1 Cor. 10: 16, 17 — de tekst, waarop ons Avondmaalsformulier zich juist beroept, om deze verplichting tot broederlijke liefde ons voor te houden, — dat Paulus hier ex professo tot broederlijke liefde vermanen zou. En al heeft Calvijn in de eerste uitgave van zijn Institutie nog wel op deze verplichting, die uit het Avondmaal voortvloeit, gewezen, later treedt dit geheel op den achtergrond: de mystisch-physische bespiegeling over de eenheid met Christus verdriegt geheel de ethische opvatting (t. o. p. blz. 336 en 337 noot).

Hoe weinig juist deze beschouwing van Mensinga en Prof. Gooszen is, kan reeds daaruit blijken, dat alle schrijvers over Calvijn's Sacramentsbeschouwing er juist met nadruk op wijzen, dat Calvijn de Sacramenten nooit beschouwt als persoonlijke teekenen en zegelen voor den geelovigen op zich zelf, maar ze altoos in verband brengt met de gehele gemeente; waarom Calvijn dan ook niets wilde weten van een bediening der Sacramenten buiten de vergadering der geloovigen om. Huisdoopachtte Calvijn juist op dien grond ongeoorloofd en is daarom in de Calvinistische Gereformeerde Kerken ook nooit goedgekeurd. De doop is volgens Calvijn de inlijving in de zichtbare Kerk van Christus en mag daarom niet buiten de gemeente bediend worden. En al stond Calvijn in bepaalde gevallen de bediening van het Avondmaal aan kranken toe, zijn onverdelijdelijke eisch was, dat ook in zulke gevallen het Sacrament nooit alleen aan den kranke mocht worden uitgereikt, maar dat er altijd «aliquis coetus fidelium» d. w. z. een soort vergadering van geloovigen bij moest wezen, doordat bloedverwanten, vrienden en geburen er bijkwamen, om gezamenlijk aan het Avondmaal deel te nemen.

Ook is het zeker niet juist, dat deze verplichting tot broederlijke liefde in de Avondmaalsliturgie van Calvijn geheel onbreken zou. Bij de zelfbeproefing wordt wel degelijk als eisch gesteld, dat men «alle vijandschap en wrok afleggende, een goed voornemen moet hebben om in een dracht en broederlijke liefde met zijn naasten te leven». Dat Calvijn daarna bij het leerstelling of didactische gedeelte niet nogmaals uitvoerig over dit punt handelt, is alleen daaraan toe te schrijven, gelijk ik reeds opmerkte, dat dit gedeelte bij Calvijn zeer kort is en Calvijn daarom de gedachten der Avondmaalsgangers concentreert op datgene, wat voor hem de hoofdzak is, n. l. de waarachtige gemeenschap met Christus. Zeker was voor Calvijn deze uiting van de onderlinge broederschap niet, als bij Zwingli, het karakteristieke van het Avondmaal, datgene, waarom het in de eerste plaats te doen was; in zooverre is het juist, dat ook hier het kenmerkend verschil tusschen Calvijn's en Zwingli's Avondmaalsbeschouwing uitkomt, want in Zwingli's liturgie speelt deze gedachte een hoofdrol, bij Calvijn's liturgie neemt ze een ondergeschikte plaats in. Maar in onze Avondmaalsliturgie is dit precies eender zoo, en al wordt aan het slot van het leerstelling

gedeelte dan iets breder op dit onderdeel ingegaan dan bij Calvijn, het blijft toch een onderdeel en is niet de hoofdzak.

Zelfs kan men niet eens zeggen, dat althans de eigenaardige bewoordingen, waarin onze Avondmaalsliturgie deze verplichting tot broederlijke liefde, ook Zwingli's liturgie of eenige andere oud-Gereformeerde liturgie ontleend is, want gelijk Mensinga terecht heeft aangevoerd, (t. a. p., blz. 230 en 233) hebben de opstellers onzer liturgie dit gedeelte schier woordelijk overgenomen uit de Avondmaalsliturgie van Wurtemberg, d. w. z. van een Lutherschgezinde Kerk. Het beeld van de vele graankorrels, waaruit één brood ontstaat, en de vele beziën, waaruit één drank vloeit, wordt reeds daar gevonden en ontbreekt juist in Zwingli's liturgie. Van Zwingliaanschen invloed is hier dus geen sprake; eer van invloed door een Luthersch Avondmaalsformulier uitgeoefend. Toch zou het natuurlijk dwaasheid wezen, op dien grond ons Avondmaalsformulier «Luthersche tendenzen» toe te schrijven. De zaak is eenvoudig deze, dat reeds de oude Kerkvaders, met name Chrysostomus en Augustinus, op deze broederlijke bij het Avondmaal nadruk hadden gelegd en daarbij het bedoelde beeld van de graankorrels, wier meel één brood, en de beziën, wier sap één drank vormt, gebruikt hadden. Zelfs weten we, sinds de metropoliitan van Constantinopel, Bryennios, in 1833 de zoogenaamde «Leer der twaalf Apostelen» terugvond, waarin de oudste liturgie der Christelijke Kerk ons bewaard is, die hoogstwaarschijnlijk reeds uit de eerste eeuw stamt, dat daar hetzelfde beeld reeds gebruikt werd. (Didache IX, 4). Als verklaring van wat de Apostel Paulus in 1 Cor. 10: 17 bedoelde, is dit beeld zeker niet juist, gelijk ook door Dr. Wielenga in zijn verklaring van ons Avondmaalsformulier is opgemerkt. Maar het is toch te begrijpen, dat de opstellers onzer liturgie dit beeld, dat tot de oudste erfstukken der Kerk behoort, hebben overgenomen. Ook Calvijn heeft, gelijk blijken zal, het meermalen gebruikt. Met Zwinglianismus heeft dit alles echter niets uitstaande.

Ernstiger is de bedenking, door Prof. Gooszen ingebracht, dat Calvijn in zijn Commentaar op 1 Corinthen juist bij de woorden van Paulus, waarop ons Avondmaalsformulier zich beroept om deze verplichting tot broederlijke liefde ons voor te houden, n. l. hoofdstuk 10 vers 17, opmerkt, dat de Apostel ons hier niet *ex professo* tot deze broederlijke liefde wil vermanen. Intusschen mag hieruit niet afgeleid worden, dat Calvijn deze woorden in strijd met ons Avondmaalsformulier alleen zou willen laten slaan op de gemeenschap met Christus en niet met de geloovigen onderling. In de predicationen, die Calvijn later over deze woorden van Paulus gehouden heeft, legt hij juist op deze gemeenschap met de broeders bij het Avondmaal zoo sterk mogelijk den nadruk en leidt hij daaruit wel degelijk den plicht af om elkander lief te hebben, evenals ons Avondmaalsformulier doet, zoals ik later aantoonen zal. Wanneer Calvijn dan toch in dezen commentaar opmerkt, dat Paulus niet *ex professo*, niet opzettelijk, ons hier tot deze broederlijke liefde vermaant, zoo geldt dit uitsluitend een exegetisch vraagstuk. Calvijn komt hier alleen op tegen de onjuiste exegese van Zwingli, die op grond van hetgeen de Apostel in vs. 17 zegt, dat de geloovigen één lichaam zijn, dewijl zij allen eens broods deelachtig worden, de voorafgaande woorden in vs. 16: het brood dat wij breken, is de gemeenschap met het lichaam van Christus, — evenzeer verklaarde van de gemeenschap der geloovigen onderling. Hiertegen nu merkt Calvijn terecht op, dat Paulus in dezen pericop niet opzettelijk handelt over de verplichting tot broederlijke liefde, maar over de verplichting der geloovigen om aan geen afgodenoffers deel te nemen, en dat daarom de woorden in vs. 16 op andere wijze moesten worden verklaard, n. l. van de gemeenschap met Christus lichaam in eigenlijken zin. Slechts ter loops, wij Calvijn zeggen, bespreekt Paulus, na in vs. 16 de gemeenschap met Christus zelf op den voorgrond te hebben gesteld als het eigenlijke motief, waarom de geloovigen aan geen afgoden-offer mogen deelnemen, in vs. 17, ook de gemeenschap der geloovigen onderling, wanneer hij voortgaat: één brood is het, zoo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig worden. Natuurlijk heeft dit exegetische vraagstuk niets te maken met de verplichtingen, die uit het Avondmaal voortvloeien. Men zou met evenveel recht kunnen zeggen, dat Calvijn, omdat hij de woorden van Christus: Ik en de Vader zijn één, in het verband, waarin ze voorkomen, niet wil laten slaan op de wezeneseenheid van den Vader en den Zoon, deze wezeneseenheid zelf daarom loochende, Calvijn heeft een te nauwgezet exegetisch geweten om aan wat men wel eens genoemd heeft «klankendogmatiek» te doen, en zijn bezwaar is alleen, dat Zwingli hier in 1 Cor. 10: 16, 17 de bedoeling van den Apostel miskend heeft, waarin ieder exegete Calvijn volkomen gelijk geeft. Zoo weinig denkt Calvijn er echter aan om de verplichting tot broederlijke liefde onder elkander, die uit het Avondmaal voortvloeit, te bestrijden, dat hij juist omgekeerd er uitdrukkelijk op wijst, dat door de juiste exegese te herstellen eerst de ware grondslag gelegd wordt, waarop de gemeenschap der geloovigen rusten moet. Bij Zwingli, die de waarachtige gemeenschap met Christus uit het Avondmaal wegnam om alleen de gemeenschap der geloovigen over te houden, ontrakte deze grondslag. Calvijn wijst er daarom tegenover Zwingli op, dat eerst als we waarachtige gemeenschap hebben met het Hoofd, d. i. Christus, dan pas daaruit kan worden afgeleid, dat we ook

als geloovigen één lichaam vormen. Op deze inlijving in Christus, de gemeenschap met Christus zelf, ziet vers 16; op de gemeenschap der geloovigen, die daaruit volgt — de altera pars sacramenti, gelijk Calvijn het noemt — ziet vers 17. Natuurlijk dat Calvijn in een exegetischen commentaar over de ethische verplichtingen, die hieruit voortvloeien, niet breed handelt; paranease en exegese houdt Calvijn altoos uit elkaar. Maar hoezeer Calvijn in het Avondmaal wel degelijk een uitdrukking ziet van de eenheid der geloovigen, blijkt wel het duidelijkst uit wat hij op deze plaats over de ceremonie van de breking des broods schrijft. Bij de woorden van Paulus: het brood dat wij breken, teekent Calvijn aan: «hieruit blijkt, dat het de gewoonte der oude Kerk was, bij het Avondmaal één brood te nemen en daarvan voor ieder een deel af te breken, opdat daardoor te beter aan allen voor oogen gesteld zou worden, hoe alle geloovigen tot het éne lichaam van Christus vereenigd en saamgevoegd worden». Op dien grond keurt Calvijn de later ingeslopen gewoonte af, om ieder geelovige afzonderlijk een oewel te geven, omdat daardoor de eenheid der geloovigen niet tot uitdrukking komt. Er volgt immers: één brood is het, zoo zijn wij allen één lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig worden. Onze Avondmaalsliturgie toont ook hier weer haar echt Calvinistisch karakter, door voortop te stellen bij het Avondmaal, dat we daar «waarachtige gemeenschap met Christus hebben door den Heiligen Geest», en eerst daarna en op dien grond te spreken van de gemeenschap der geloovigen, die door dienzelven Geest tot stand komt, die in Christus ons inlijft. De unio mystica met Christus is de grond voor de unio mystica der geloovigen onder elkander. En eerst uit die unio mystica der geloovigen — waar door we als leden van een lichaam verbonden zijn — leidt ons Avondmaalsformulier dan de ethische verplichting af, om nu deze liefde niet alleen met woorden, maar ook met de daad jegens malkanderen te bewijzen.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks scholen.

In hartelijken dank ontvangen: Van N. N. te Nijkerk f 10; van J. B. te Aarlanderveen f 2.50; van J. d. H. te Rotterdam f 1; van Ds. v. d. Zande te Putten f 2.50; van den heer J. A. W. te Hilversum f 2.50; ingekomen bij Ds. v. d. Velden te Kralingen f 2.50.

Ds. J. H. HOUTZAGERS.

Officiële Berichten.

L. S.

De Particuliere Synode van Groningen heeft het noodig geoordeeld, ook door de Pers, de algemeene aandacht te vragen voor het toemerkend torkt aan dienaren des Woords in de Gereformeerde kerken in Nederland.

Zij zag daarbij niet voorbij, dat de zwakke maatschappelijke positie als ene der oorzaken van dezen toestand genoemd moet worden, en nam maatregelen om te bevorderen, dat de bepaling van tractementen in overeenstemming komt met de belofte, dat de dienaren des Evangelies ook zonder zorg zal kunnen leven.

Maar zij erkende ook, dat dit torkt aan dienaren er wel niet zou wezen, indien de voortreffelijkheid en het hoog gewicht van den dienst voor elk terrein des levens genoegzaam werd erkend. En zij besloot daarom nog eens met nadruk daarop te wijzen.

Het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid is en blijft toch het eerst en hoogst, ja eenig noodige voor elk mens. En dienaren Gods te mogen zijn om er voor te arbeiden, dat dit erkend, gezocht, en altijd meer daartoe geleefd worde, blijft daarom ook het voortreffelijkste werk waartoe de Heere ons roept, en waarvoor wij Hem dienen moeten.

Het Woord Gods wijst er nadrukkelijk op, dat het welbehagen is van den Heere des oogen, menschen als arbeiders in Zijnen oogt te gebruiken, en hun de plaats te geven van medarbeiders Gods. En dit is de hoogste eer waartoe Hij hen vervaardigt.

Heeft de Gemeente de roeping, om ook aan de overheden en machten in den bemeld bekend te maken de veelvuldige wijsheid Gods, dan zijn zij, die van Christuswege gezonden zijn, om haar daarbij te mogen dienen en leiden, onder de voortreffelijksten geplaatst. En daardoor zelfs hoven de engelen, die op de hoogtepunten der openbaring, als in Bethleem en in Jozef's hof, een enkele boodschap Gods brengen, maar zien dat het menschen zijn, die geroepen worden om het Woord des Evangelies verder uit te dragen, tot naar alle volken.

Is er eenige levensroeping, die liefelijken arbeid oplegt, dan is het de arbeid van hen die vrede verkondigen, die het goede verkondigen.

En ook, zelf begenadigd zondar zijnde, is het te allen tijde als het uitnemendste voorrecht erkend, gezant van Christus te mogen zijn, om, alsof God door hen bade, te mogen bidden dat zondaren zich met God laten verzoenen.

Werd dan al eer van uienchen daarbij onthouden, dan wordt daardoor toch het oordeel over de waardij van het ambt niet veranderd. En ook als 't hoogste aardse voordeel aan dezen dienst niet is verbonden, dan moge toch niemand daardoor geleid of weerhouden worden.

Er is rijker eer en liefelijker voordeel in de hoogte eer en uitnemende werking, welke de Meester aan allen die Hem hierbij dienen, beleeft heeft, deels reeds in dit, maar ten volle in het toekomstige leven, wanneer zij die in weinig getrouw zijn geweest, over veel worden gezet bij het ingaan in de vreugde huns Heeren.

doen wil, ook de middelen moet begeren en verschaffen.

Dat spreekt tot de meergeeften, dat zij hun geld toch niet te lief zullen hebben, om het te geven voor de opleiding van hun kroost, alsof het een min gunstige belegging zou zijn. En het spreekt tot allen, dat zij toch niet nalaten een behoorlijk deel van hun geld af te zonderen, om anderen in hunne opleiding te steunen.

De Heere is de vrijmachtige om ook uit de eenvoudige kringen sommigen te beoelien met gaven van hoofd en hart, welke in Zijn dienst noodig zijn. En om ze te roepen uit hen, die in andere kringen opgevoed, toch niet de kosten der opleiding kunnen dragen.

En zijn het dan geen ontrouwe rentmeesters, die niet krachtig meewerken om de schulden te steunen; zodat wij ten slotte zouden moeten erkennen: De Heere schenkt wel de gaven, maar Zijn volk heeft er van Zijne goederen zoo weinig voor over, om deze gaven te ontwikkelen, dat zij daardoor werkloos moeten blijven?

Dat zou ook een ernstige aanklacht zijn, en een slechte rekening van ontrouwe rentmeesters.

Daarom sta naast de herinnering aan de hoogte voortreffelijkheid van het ambt der Dienaren des Woords, ook de krachtige opwekking, dat een iegelijk doe wat de hand vindt te doen, om te bevorderen, dat elk die geacht mag worden innerlijke roeping te ontvangen, den weg tot de opleiding geopend vinde door krachtige overvaardigheid van allen, die de Gemeente des Heeren beminnen en het goede voor haar zoeken.

Wanneer zij dan ingaan kunnen tot het werk der bediening, zal er zeker niet minder bereidwilligheid zijn, bij allen naar vermogen, en bijzonder bij de meergeeften, om te toonen dat voor den dienaren des Woords niet minder voldoende wordt gezorgd, dan voor den student die zich voorbereidt; zodat het niet langer voorkomt en er niet een aanklacht uitgaat van de benauwde toestanden, waarin meerdere Gemeenten hare pastoriebewoners laten voortkomen.

En voorts zij het in dien weg der getrouwde bede van het gansche Sion, dat de Koning der kerk zijn zegen doe rusten op allen arbeid die hietoe strekken kan.

Namens de Part. Syn. van Groningen 1913.

Het moderamen:

J. DUTSEMA, *preses*.
S. J. VOGELAAR, *assessor*.
P. BOS, *te scriba*.
M. MEIJERING, *2e scriba*.

L. S.

De kerkeraad der Geref. Kerk te Axel verzoekt correspondentie of stukken, den algemeenen of bijzonderen kerkeraad betreffende, voor zooveel mogelijk te zenden aan het adres van den oudsten der predikanten, Ds. Chr. Bruins, en stukken, de diaconie rakende, te adresseren aan den heer Jac. van Langevelde, Stationsstraat te Axel.

Namens den kerkeraad voornoemd:

Ds. J. H. LAMBERTSMA, *preses*.
H. SMIES, *scriba*.
Axel, Dec. 1913.

Classis Gouda.

De e.k. vergadering der classis Gouda zal D.V. gehouden worden 3 Febr. e.k.

Punten voor het agendum worden voór 20 Januari ingewacht bij eerstzondertgeekende.

Namens den kerkeraad v. d. Geref. Kerk te Willige-Langerak:

J. OUBINJA, *preses*.
J. SCHIEP, *te scriba*.
Willige-Langerak, 17 Dec. 1913.

Kort verslag van de vergadering der classis Amersfoort bijeen op 7 October 1913.

Art. 1. Opening op gebruikelijke wijze.

Art. 2. De credentialen nagezien en de vergadering geconstitueerd.

Art. 3. Moderamen: Ds. Teerink, *preses*; Ds. de Jager, *scriba*; Ds. Offringa, *assessor*.

Art. 4. Lering en vaststelling der acta.

Art. 5. Ingekomen stukken: 1. van een broeder uit S., die zich bevaard gevoelt over handelingen des kerkeraads. Dezen, zelf ter vergadering ter zijner verantwoording, zal schriftelijk worden getuigd.

2. van deputaten voor den arbeid in Rijn-Pruisen. Verzoekt wordt om een classicaal-correspondent. Benoemd wordt Ds. van Arkel met broeder D. C. van Stempvoort als zijn secundus.

3. van de classis Apeldoorn inzake Ds. S. Met leedwezen ervan kennisgenomen.

4. van de deputaten voor den arbeid in Noord-Brabant en Limburg. De kerken worden opgewekt. Ds. Munnik stelt zich beschikbaar tot het houden van spreekbeurten voor dat doel.

5. van Ds. de Jonge van Steeuwijk en be-roepen naar Bunschoten A. Ze worden door Ds. Donner en Ds. Meijnen in orde bevonden.

Art. 6. Benominngen. De broeders worden geconstitueerd, behalve de kerkvisitatoren. Hierto worden benoemd Ds. van Arkel en Donner met Ds. Teerink als secundus worden aangewezen voor het Zuidelijk gedeelte.

Art. 7. Rondvraag art. 41 D.K.O. Baarn vraagt en ontvangt advies aangaande een grens-regeling. Bunschoten A. over een drietal broeders, die den kerkeraad weigeren te erkennen. Ren-sen over een attestatie en een grens-regeling. Mededeelingen geschieden over de kerk te V. Ze zijn van bemoeiden aard. Westbroek vraagt en ontvangt advies over emeritaatsgeld.

Art. 8. Regeling vacatuurdiensten. Oud-Loosdrecht: Ds. Offringa; Maarsdijk: Ds. Meijnen en Knoll; Renwoude: Ds. Munnik en van Arkel; Veendam: Ds. Teerink.

Art. 9. Als roepende kerk wordt aangewezen Renwoude. Als tuit tweede Dinsdag van Januari, aanvang half 10. Als *preses*: Ds. van Arkel. Als consulent van Maarsdijk: Ds. Offringa en van Renwoude: Ds. de Jager.

Art. 10. Veel wordt gesproken in verband met het uitbreiden van Ds. den Heugt en het licht zag. Men is algemeen van gevoelen, dat bedeld werkje, hoe dan ook beoordeeld, in geen geval onverschrokken mag blijven. Onder goedkeuring der classis zal van een der predikanten een dergelijk verweerwoord ter perse gaan.

Art. 11. Niets meer aan de orde zijnde, wordt de vergadering gesloten.

In naam en op last der classis voornoemd, Ds. R. de JAGER, *te scriba*.

Kort verslag der vergadering van de classis Assen, gehouden 14 Oct. j.l.

1. Opening der vergadering door Ds. H. W. Laman. Gezongen wordt Ps. 105: 3, gelezen een gedeelte van 1 Joh. 5, daarna gebeden.

2. Onderzoek der credentiebrieven. Een kerk is niet vertegenwoordigd. Inlichtingen zullen

worden gevraagd. Twee kerken stuurden mede af een in. Daken. De midzen geschiedt, wordt aan deze broeders zitting met kerken: Verleend. 3. Moderamen: Ds. K. van den Veen, *preses*; Ds. C. Oasoren, *scriba*; Ds. H. W. Laman, *te scriba*. 4. Als verslaggever voor de pers wordt aangewezen Ds. W. W. Smitt.

5. Het agendum wordt aangevuld met 2 punten, inhoudende: de begroeting van de klas naar art. 13 K. O. en de vaststelling der data van de vergaderingen der Classis voor 't volgend jaar.

6. Lering en vaststelling der notulen.

7. Rapport der Commissie inzake de ineen-smetting der kerken Smilde A en B.

8. Id. van den Classis. Corr. voor Soemba. Mededeeling wordt gedaan, dat er bij de Deputaten goede hoop is, dat zij een volgend jaar bij het Ned. Bijbelgenootschap, een jongeling voor taalstadië zullen kunnen voordragen. Ds. Wielenga is op Soemba en de familie Krijger op Java aangekomen. De pastorie-bouw op West-Soemba is aangevangen. Pogingen zullen worden aangewend om bij de kerken der Classis meer zendingsactie te wekken.

9. Rapport van de Deputaten voor den Evangelisatie-arbeid. Over 't algemeen gaat het met dien arbeid goed. Te Ruinen zelfs zeer goed. Ook bij Langerak gaat 't voorspoedig. Mededeeling wordt gedaan over de bijdragen van verschillende kerken in de Prov. Vermeerdering van inkomsten is noodzakelijk, waarvoor Deputaten verschillende middelen aangeven. Alle Classen staan beneden 't cijfer, dat ze volgens de begroeting moeten bijdragen.

10. Rapport van de dep. der Part. Synode. De gedrukte acta zijn rondgezonden. Een kerk heeft ze niet ontvangen. Voorgelezen wordt, wat de Synode heeft besloten in sake den emer. Dienaar des Woord van Smilde B. De classis gaat hiernaede accoord. Rapport van dep. voor kerkvisitatie. Dit rapport wordt gelezen door Ds. van der Veen. Kerkvisitatie is gehouden te Appelscha, Handewijk. Een. Norg en Roden. Het uitgebreide rapport wordt, na enkele opmerkingen, met dank aan den rapporteur aangenomen. Nadruk wordt er op gelegd, om bijaldien een gemeente zelve armen heeft, toch voor de armen een inameling te houden.

11. Br. Beckman rapporteert over het op 17 Juli j.l. gehouden Zendingsest, hetwelk bijzonder geslaagd is. Ontvangen f 234.60. Uitgaven f 189.82. De gehouden collectie heeft opgebracht f 72.50. Hiervan zullen Soemba en de Evangelisatie-arbeid in Drenthe elk f 36.25 ontvangen. Op de komende Februari-classis zal een commissie nieuwe voorstellen indienen betreffende een opnieuwe te houden classicaal Zendingdag. Het rapport wordt met dank aan den rapporteur aangenomen.

12. De Dep. voor art. 13 deelt mede, dat in de verhoudingscijfers voor de uitkeering voor 't volgend jaar geen verandering is aangebracht.

13. De boeken van de Comm. voor den Cl. Zendingdag zijn nagezien en accoord bevonden.

14. Ingekomen stukken: 1e. De acta van het Congres voor Evangelisatie, gehouden 8 en 9 April j.l. Ze worden met dank aanvaard en voor 't archief bestemd. De Cl. verklaart zich bereid om het volgend Congres door een financieel bijdrage steun te bieden. 2e. een missie van de Cl. Apeldoorn. Ze wordt met leedwezen voor kennisgeving aangenomen.

15. Behandeld wordt een instructie van Smilde A. om met de Cl. Bellen in onderhandeling te treden over de grens der beide Classen. Aan de kerken van Awen en Smilde A. wordt opgedragen deze zaak ter hand te nemen.

16. De rondvraag naar art. 41 wordt gehouden. Een der kerken vraagt een aanvulling voor een coll. voor een op te richten Chr. School. De Cl. is hiertoe niet ongenegen, mits deze kerk zelve eerst haar kracht heeft ingespannen. Een belangrijke discussie ontspint zich over het kerkelijk toezicht op het Geref. karakter van het onderwijs op onze Chr. Scholen.

17. De Cl. Corr. en Penningn. wordt benoemd, eveneens de Corr. voor de sending op Soemba.

18. De vacaturendiensten worden vastgesteld: 14 Dec.: Ds. Appelscha, Ds. H. W. Laman; te Een, Ds. C. Oasoren; te Norg, Ds. J. Scholten; te Smilde B, Ds. K. v. d. Veen; te Vries, Ds. H. Dijkstra. 21 Jan. Te Een, Ds. H. Dijkstra. 15 Febr. Te Hoogersmilde, Ds. G. Groot Nijls-fink.

19. Data vergadering volgend jaar: 10 Febr. (aanvang voorm. half elf); 17 Mei en 6 October.

20. De censuur naar art. 43 wordt gehouden.

21. Lering der korte notulen.

22. Sluiting der vergadering. Gez. Ps. 105: 24. Dankgebed door den voorzitter.

Op last der classis:

W. W. SMITT.

Dennensd., 15 Oct. 1913.

Buitenland.

Engeland. Poging tot invoering van de blecht in de Anglicaansche Kerk.

De *Churchman's Magazine* drukt een lijst af van 211 predikanten der Anglicaansche Kerk die leden zijn van de Vereniging van het Heilige Kruis, welke voornamelijk ten doel heeft «de blecht in elke Gemeente in te stellen».

In een handleiding, geschreven door een der leden van de vereniging, wordt de volgende «formule» voor den «penitents» gegeven: «Over deze en al mijne andere zonden die ik mij nu niet kan berouwen, heb ik hartelijk berouw: ik ben van u voornemen voortaan mijn leven te beteren; ik vraag onmiddellijk vergiffing van God, en van u, mijn Vader, broer, advies en absolutie. Daarom vraag ik de getuigen Maria en al de Heiligen en u, mijn Vader, den Heere onzen God voor mij te bidden».

Men ziet hieruit ten duidelijkste, dat de Rome-nische richting in de Anglicaansche Kerk steeds verder gaat. Het hoofdorgaan der Romaniserende Ritualisten, de *Church Times*, schreef: «Wij gelooven, dat de publieke opinie meer en meer overtuigd wordt, dat er in den binnen der Anglicaansche Kerk geen plaats is voor de zoogenaamde Protestantische beguinselen. Wij kunnen niet zien, dat er voor de Evangelischen enige toekomst is in de kerk van Engeland. Deze partij ligt op sterfenvoet. Om nog te kunnen leven is de Evangelische partij genoodzaakt veel over te nemen dat eenige jaren geleden werd afgekeurd als een ketenken van «Ritualisme».

Het is niet te ontkennen dat vele Evangelischen zich naar de mode, die Ritualisme in de kerken eischt, gedraagt hebben. Het aantal van hen, die den rituel hebben die mode te weerstaen, is helaas niet groot.

GEMENGD NIEUWS.

Hindoeisch Hindoesenbericht. Het Hindoesisme zoekt, evenals het Boeddhisme, de kracht van de prophe-ganda voor het Christendom te breken, dan het paboosen van Christelijke inlichtingen. Zoo is van